

Iskrice odličnosti - Domovinska vzgoja in družbeno odgovorno ravnanje

Darja Šinkovec in Milena Jaklič

Osnovna Šola Brusnice, Velike Brusnice, Slovenija

darja.sinkovec@guest.arnes.si

milena.jaklic1@gmail.com

Povzetek:

Ker v šolstvu zadnja leta opažamo veliko pomanjkanje domoljubja, smo na OŠ Brusnice v šolskem letu 2011/12 sodelovali pri republiškem razvojnem projektu Stisni roko v pest in z devetošolci ustvarili e-knjigo Skupaj zmoremo več. V letošnjem šolskem letu pa smo domovinski projekt razširili na vse razrede. Naši učenci so razmišljali in pisali o svojem kraju in domovini. Prispevke sodelujočih učencev pri dveletnem projektu smo zbrali in objavili v knjigi Domovina skozi otroške oči, ki je izšla ob prvi obletnici Rastoče knjige v Brusnicah. OŠ Brusnice tudi tako poudarja pomen nacionalne in kulturne dediščine ter raziskovalno delo na tem področju. Naši učenci so s pomočjo projekta odkrivali preteklost svojega okolja, se soočali z 2. svetovno vojno, razvijali strpnost, odgovornost in spoštljiv odnos do drugačnosti ter razmišljali o svoji domovini in narodni zavesti. Tako so mladi začeli na domovino gledati drugače kot le na kraj, kjer po naključju živimo. Menimo, da se lepa prihodnost gradi na poznavanju preteklosti in da smo v šolstvu soodgovorni za razvijanje domoljubne in državljanske vzgoje naših prihodnjih rodov.

Ključne besede: OŠ Brusnice, domoljubje, e-knjiga, Rastoča knjiga

1. Uvod

Odgovornost, odličnost, humanost in strpnost so vrednote, ki jim na OŠ Brusnice vseskozi posvečamo veliko pozornost. Pa ne le v projektih, ampak jih poskušamo živeti vsak dan pri vseh oblikah vzgojno-izobraževalnega dela. Odgovornost v medsebojnih odnosih, v odnosu do knjige, tradicije, zgodovine in domovine. Odličnost iz tekmovanj v znanju in športu. Humanost in strpnost do drugačnih in različnih. Menimo, da se lepa prihodnost gradi na poznavanju preteklosti in da smo v šolstvu soodgovorni za razvijanje domoljubne in državljanske vzgoje naših prihodnjih rodov.

2. Rastoča knjiga z Brusničanko

Bogastvo doline pod Gorjanci in njen kulturni zaklad sta velika. Na OŠ Brusnice radi in dobro skrbimo za kulturno dogajanje. Nenazadnje je šola v zadnjih letih izdala že 6 knjig. Zbornik Brusnice skozi čas, ki je izšel leta 1997, je zaobjel zgodovinsko pomembno dogajanje v naši dolini v 20. stoletju. Leta 2004 je izšla Srebrnjakova samostojna zbirka pesmi z naslovom Križpotje, ki jo je založila in izdala OŠ Brusnice, za kar se je posebej zavzel njen takratni ravnatelj g. Jože Jazbec. Pesmi je zbral in uredil pesnikov sošolec in prijatelj g. Jože Škufca. Leta 2008 sva učiteljici Milena Jaklič in Darja Šinkovec napisali Narečni slovar brusniške doline, kjer sva s pomočjo učencev in krajanov zbrali 1220 gesel. Slovar je izšel ob 130-letnici šolstva v Brusnicah in ob 500-letnici Trubarjevega rojstva. Leta 2010 smo sodelovali pri mednarodnem projektu v Avstriji, pri katerem smo ustvarili pravljico v dveh jezikih Vsaka ptica ima svoje nebo. Knjigo je založila in izdala šola, izšla pa je ob 10-letnici našega vrtca. Leta 2011 smo z devetošolci oblikovali e-knjigo Skupaj zmoremo več, ki je nastala kot rezultat republiškega razvojnega projekta. Letos pa smo domoljubni projekt razširili na vse učence in izdali knjigo Domovina skozi otroške oči.

Tudi zaradi naštetih pridobitev smo se odločili, da ustvarimo svojo Rastočo knjigo, ki jo simbolizira kip Rastoče deklice, t.i. Brusničanka. Tudi ta stvaritev je delo naših rok oz. tedanjih osmošolcev. Ustvarili so jo pri likovnem pouku pod mentorstvom učiteljice Lučke Pavlin.

Slika 1: dr. Janez Gabrijelčič, knjižničarka Marjana Kosec, mag. Igor Tršar

Rastoča knjiga je, kot pravijo nekateri, vseslovenski projekt rodoljubja, zahvala vsem Slovencem, ki so ustvarjali v slovenščini in pripomogli k večji prepoznavnosti Slovenije v svetu. V Rastoči knjigi je združen ves ustvarjalni duh slovenstva, ponazarja vso našo zgodovino in bivanje. Začel je Primož Trubar, ki nam je že leta 1550 dal prvo slovensko knjigo. Nekaj desetletij zatem smo Slovenci že dobili knjigo vseh knjig – Dalmatinov prevod Biblije. France Prešeren pa je s svojimi Poezijami že povzdignil slovenski jezik na raven drugih evropskih jezikov. V zadnjih desetih letih, odkar ideja Rastoče knjige raste, se tudi razvija in dobiva mednarodne razsežnosti. Tako smo leta 2010 dobili v Ljubljani Združeno rastočo knjigo sveta, ki s svojimi multimedijskimi portali ponuja na ogled znamenite knjige različnih kultur v različnih jezikih.

Otvoritev Rastoče knjige v Brusnicah smo februarja 2011 počastili s Srečanjem literatov treh generacij iz naše doline. Pomembnost namena Rastoče knjige je vseskozi poudarjal njen začetnik, g. Janez Gabrijelčič, ki nas je pri delu spodbujal in vodil. Na uvodni prireditvi je bil slavnostni govornik mag. Igor Teršar, direktor Javnega sklada za kulturne dejavnosti Republike Slovenije.

Slika 2: Ravnateljica Jasmina Hidek se zahvaljuje literatom in drugim sodelujočim.

Da je naša Rastoča knjiga res nekaj posebnega, je dokazal tudi irski ambasador, njegova ekscelenca g. Tom Brady, ki nas je decembra 2011 počastil s svojim obiskom. Z zanimanjem si je ogledal šolsko avlo, kjer ima kip Brusničanke z Rastočo knjigo častno mesto.

3. Elektronska knjiga Skupaj zmoremo več

Republika Slovenija je leta 2011 praznovala 20-letnico samostojnosti in 70-letnico upora proti okupatorju. Zato sta Zavod RS za šolstvo in Ministrstvo za šolstvo v Šolskem letu knjige 2010/11 razpisala razvojni projekt na temo domoljubja Stisni roko v pest. V času svetovne globalizacije in združevanja Evrope, na drugi strani

pa tudi v času recesije in splošne krize vrednot, je bil ta projekt verjetno odraz skrbi za kulturno in narodnostno identiteto slovenskega naroda.

K projektu smo na OŠ Brusnice pristopili trije mentorji, ki smo pri današnji osnovnošolski mladini začutili veliko pomanjkanje narodne zavednosti in slabo poznavanje vrednot NOB. Pri timskem delu smo povezali več predmetov: slovenščino, zgodovino, državljanstvo in domovinsko vzgojo ter etiko, knjižnico, računalništvo (IKT) ... V kontekstu kroskurikularnih razsežnosti smo skušali razvijati tudi sodelovanje v skupnosti, uporabo različne tehnologije in medijev, kreativnost, ustvarjalnost, kritično razmišljanje, razumevanje drugačnosti ... Za ciljno skupino smo si izbrali 9. razred, in sicer skupino devetih učencev iz 3. nivoja pri slovenščini.

Koordinatorica projekta sem bila slovenistka Darja Šinkovec. Z učenci sem najprej izvedla kratko ustno anketo o poznavanju vrednot NOB. Poudariti moram, da je anketa potekala še pred obravnavo te snovi pri zgodovini. Vsi učenci so poznali letnico ustanovitve Republike Slovenije, niso pa vedeli imena naše prejšnje domovine – Jugoslavije in njenega glavnega mesta Beograd. Ravno tako niso poznali kratic NOB in OF, prav tako niso še imeli osnovnih informacij o 2. svetovni vojni. Redki so že slišali za domačina, narodnega heroja Vinka Paderšiča – Batrejo, medtem ko so znali naštet kar nekaj simbolov domoljubja.

Iz sklopa predlaganih pripovednih besedil smo pri slovenščini za domače branje obravnavali dve besedili – Bevkovega Kaplana Martina Čedermaca in Dnevnik Ane Frank, slednjega smo brali že leto prej. Učencem sem želela približati problematiko beneških Slovencev v času med obema vojnama, nujno pa se mi je zdelo tudi poznavanje holokavsta v času 2. svetovne vojne. Od pesemskih besedil smo obravnavali dve Kajuhovi pesmi – Bosa pojdiva in Samo en cvet. Pričakovala sem, da bodo učenci začutili notranjo stisko mladega človeka – pesnika v vojnem času. Pri filmskem izboru smo glede na aktualnost izbrali film Črni bratje, režiserja Tuga Štiglica, ki je 15. 12. 2010 doživel televizijsko premiero

in za katerega je tudi tržaški pisatelj Boris Pahor dejal: »Mladini je treba povedati resnico.« Film je nastal po literarni predlogi Franceta Bevka, njegov sin Marjan pa je bil soscenarist. Po ogledu filma in obravnavi umetnostnih besedil so učenci pisali različna poustvarjalna besedila, v katerih so skušali pokazati, kako so jih razumeli, doživljali in vrednotili.

Milena Jaklič, učiteljica razrednega pouka, sicer pa kot domačinka dolgoletna in predana kulturna delavka, je učencem želela približati življenje in zasluge narodnega heroja Vinka Paderšiča – Batreje, po katerem se je dolga leta imenovala naša šola. Pripravila je ekskurzijo v bližnji Suhadol k hiši, kjer je Paderšič živel, in v Beceletovo jamo pri Otočcu, kjer je bil zadnji boj. Njen del razvojnega projekta je bil torej bolj »dokumentarno« obarvan.

Profesor Uroš Jazbec nas je spremljal na ekskurziji in s pomočjo učencev poskrbel za snemanje obiska z ogledom znamenitosti ter intervjujev s Paderšičevimi potomci. Filmske posnetke so ustrezno obdelali in glasbeno opremili. Zanimive motive smo tudi fotografirali. Pri računalništvu so posneto gradivo vključili v poustvarjalna besedila, poskrbeli za oblikovanje e-knjige in ustrezne spletne povezave.

Slika 5: Mentorji na obisku pri Paderšičevi nečakinji Rezki

Elektronsko knjigo Skupaj zmoremo več smo predstavili na šolski prireditvi ob Rastoči knjigi, s projektom pa smo sodelovali tudi na zaključni prireditvi v ljubljanskem Koloseju. Vsi sodelujoči smo želeli dati večji poudarek državljanski in domoljubni vzgoji v šoli, kar je večkrat izpostavil tudi tedanji minister za šolstvo dr. Igor Lukšič.

4. Domovina skozi otroške oči

Ker se je lani izkazalo, da je domoljubna zavest naših učencev precej klavrna, smo v šolskem letu 2011/12 projekt domoljubja razširili na vse razrede. Naši učenci so razmišljali in pisali o svojem kraju in domovini. Najboljše prispevke sodelujočih učencev smo zbrali, uredili in objavili v knjigi Domovina skozi otroške oči. Knjigo smo izdali in predstavili marca 2012 na prireditvi ob prvi obletnici brusniške Rastoče knjige. Ustvarili so jo torej učenci vseh razredov pod vodstvom mentoric Darje Šinkovec in Milene Jaklič, računalniško pa jo je uredil profesor Uroš Jazbec.

Slika 7: Slavnostna govornica ga. Lidijo Jerkič, podpredsednica Državnega sveta Republike Slovenije

Knjiga Domovina skozi otroške oči ima dva dela. Prvi del zajema povzetek elektronske knjige, ki smo jo z devetošolci ustvarili v šolskem letu 2010/11, celotna e-knjiga pa je na ogled na naši šolski spletni strani. Drugi del knjige je nastal v šolskem letu 2011/12 in so ga kot domoljubni projekt sooblikovali vsi učenci naše šole. Prvošolci in drugošolci so modrovali o Sloveniji, Slovencih, slovenščini, himni, Triglavu in celo ustavi. Prvošolčki so ugotovili, da je himna glavna pesem naše države, da jo moramo tiho poslušat', imeti jezičke v koticah, roke ob telesu pa čisto pri miru stat'. Nekateri drugošolci so že vedeli, da ima naša domovina obliko kokoške, ki teče. Slovenijo imajo radi, ker je varna, ker so ljudje prijazni, ker razumejo vse ljudi in ker so v njej lepe šole. Drugošolci so znali že povedati, da moramo imeti pri poslušanju himne mobitele izključene in ne smemo ploskati.

Malo starejši so opisovali slovensko in evropsko zastavo, grb, svoj domači kraj, pisali pesmice o domu in domovini in sanjarili o pravični domovini. Šestošolec Maj ima Slovenijo rad, ker hodi v dobro in lepo šolo, kjer so učiteljice skoraj vedno prijazne in ker stanuje v lepem domu. Njegov sošolec Jan pa meni, da je njegova domovina zelo posebna. V parlamentu se nonstop pričkajo, on pa ima rad pravičnost. Kljub temu je prepričan, da je v Sloveniji še kar nekaj pravičnih in dobrih duš.

Najstarejši pa so ob že skoraj pisateljsko razmišljali o 20. rojstnem dnevu svoje domovine, o lepi, samostojni in suvereni Sloveniji, domovinski zavesti in pripadnosti, domotožju ... Tudi njihove pesmi imajo domoljubno tematiko, saj so devetošolci poskusili nadaljevati celo Prešernovo Zdravljico. V zadnji del smo uvrstili dva intervjuja in dve pismi o domoljubju. Prav na koncu pa objavljamo prispevek naše zdomke Cvetke Kocjančič, ki kot izseljenka v Kanadi že desetletja ohranja slovensko domoljubno zavest.

5. Domovina raste iz mlade zavesti

Učimo svoje otroke ljubezni do domovine. Domovine ne zgradiš z opeko, temveč začne rasti v srcu. Domovina raste iz mlade zavesti, zato smo na naši šoli spoznali, da je potrebno domoljubno zavest graditi in utrjevati. Krepiti moramo ponos in ljubezen do domovine, treba je pokazati lepoto in bogastvo materinega jezika.

Menimo, da bi morali dati večji poudarek tudi na ključne dogodke in osebnosti iz slovenske zgodovine. Vse to bi pomagalo k boljšemu poznavanju lastne preteklosti in s tem lastne kulture. Domovina je zakladnica spominov, izročil, kulturnih vrednot, starih običajev in narodovih znamenj. Negujmo, utrjujmo narodno zavest in rodoljubje. Izkazovati je treba spoštovanje tradiciji duha, jeziku in običajem.

Domoljubje in pogum sta bili v naši preteklosti plemeniti lastnosti klenih in znamenitih Slovencev. K temu je veliko prispeval že Valvasor, saj je domovinskost ob sleherni priložnosti oznanjal in slavil. Pri njem je to razvidno že iz prvih nekaj povedi uvodnega posvetila Slave vojvodine Kranjske: »Ako je pošten rodoljub dolžan časti svoje domovine v vseh potrebnih primerih kri in življenje, ji je dolžan v prav nič manjši meri služiti s peresom, da v svetu pri vsaki priložnosti zaslovi. Ta čast, pravim, zavezuje ne le orožje, ki ga nosimo ob strani, ampak tudi tisto, ki ga nosimo za ušesom, namreč pero, če smo oboje vajeni sukati. Zakaj prav ista narava, ki nam je vsadila ljubezen do domovine, nam je naklonila tudi najrazličnejše možnosti za pospeševanje njene slave ter nam naložila dolžnost, da ji z vsemi močmi služimo. Zategadelj moramo domovino ljubiti in spoštovati tako kakor starše.«

Slovenski narod ima svoj zgodovinski, življenjski in kulturni prostor, svoje življenjske navade, svoje lepote, ki so edinstveni naravni zaklad, svojo krajino z naravno, kulturno in duhovno dediščino. Skrivnostni svet pod Gorjanci ima mnogo zakladov. Tudi zaščiteno azalejo, ki zacveti in zadiši meseca maja. Domači

prostor je vrednota, s katero je treba živeti v sožitju. To je prostor, v katerem bodo živeli naši otroci in vnuki ter naslednji slovenski rodovi.

6. Podoba naše Dolenjske

Dolenjska pokrajina je podoba dolin in blago vzpenjajočih se gričev. Čez griče valovijo bujni gozdovi, vinogradi in njive pa se prepletajo z zelenimi travniki. Zvoniki številnih cerkva na gričkih nam dajejo občutek, kot da lovijo modrino neba. Živeti tu, pod Gorjanci, je privilegij in poseben blagoslov. In kdor ima tu svoj dom, mora biti srečen.

Pri nas najde vsak nekaj za svojo dušo. Hribe, vode, doline in gozdove. Že dolina reke Krke je svojevrsten simbol dolenjske pokrajine. Kot ujeti v njenem naročju sta čudesi dolenjske pokrajine Otočec z gradom, ki stoji na otočku sredi reke, in Kostanjevica na Krki, mesto v objemu naše dolenjske lepote. Grad Otočec, dragulj te pokrajine, s svojo lepoto že osem stoletij navdušuje vse, ki jih pot zanesse mimo. Voda je poskrbela tudi za termalna vrelca v Šmarjeških in Dolenjskih Toplicah in za čudovit podzemni svet v kraški jami v Kostanjevici na Krki.

Najbolj znano in obiskano dolenjsko pogorje so naši znameniti Gorjanci. Trajen spomenik Gorjancem in ljudem iz zaselkov in vasic ob njenem vznožju je v slovenskem leposlovju postavil že Janez Trdina, neutrudni popotnik in zapisovalec običajev, značajev in ljudskih zgodb, v znamenitih Bajkah in povestih o Gorjancih.

Podobo Gorjanc gradijo prostrani bukovi gozdovi, zelene košenice ter vrsta potočkov in izvirov. Med njimi sta najbolj znana bajeslovna Gospodična in zaganjalka Minutnik. Pri Gospodični lahko popotnik ob gozdnem izviru obnovi svoje zaloge vode, mladosti in zdravja. Potoki, kot so Kobilica, Pendirjevka in Klamfer, so v pobočja vrezali globoke in slikovite doline.

Domačini imamo radi in občudujemo to mehko dolenjske pokrajine. Neizmerno ljubezen do svoje domovine v svojih delih zelo rahločutno predstavlja tudi rojakinja naše doline Cvetka Kocjančič, rojena v zaselku Bendje, pred davnimi leti tudi učenka naše šole. Sedaj že več kot štirideset let s svojo družino živi v Kanadi. In kaj jo po toliko letih še vedno veže na rodno grudo? Spomini na ljudi iz njene mladosti, skupni slovenski predniki, slovenski jezik, slovenska zgodovina in kultura, slovenske vrednote, ki temeljijo na ljubezni do sočloveka, do domovine in do univerzalne človeške bližine. To ljubezen nosi v srcu in jo preliva v besede in dejanja. Ljubezen do domovine, če je prava, spremlja človeka na konec sveta.

Iz vseh potovanj se radi vračamo domov. Gledamo naše gore, travnike, njive, kozoce ... in vemo, da smo doma. Dom je ognjišče, na katerem plapola ljubezen v jeziku materine govornice, domačnost, zaupanje in zvestoba. Dom so drobni spomini, o katerih veliko premišljujemo in nam veliko pomenijo. Kamor koli gremo, nas spremlja spomin na dom.

7. Zaključek

Dveletni projekt o domoljubju smo zaključili. In kaj pomenita dom in domovina našim otrokom danes? Se počutijo bolj Slovenci? So čustveno kaj bolj povezani s svojo domovino in njeno zgodovino? Morda so se nekateri prvič bolj resno srečali s temi in podobnimi vprašanji prav v našem projektu. Razmišljali so, razglabljali in raziskovali! In čeprav je bilo to za nekatere prvič, lahko rečemo, da smo začeli in da smo na pravi poti.

»Splošno gledano se danes mladi bolj malo ukvarjamo z domovinsko tematiko. Ne gre za to, da ne bi čutili domovinske pripadnosti ali pa da bi se v Sloveniji počutili slabo – o teh stvareh največkrat sploh ne razmišljamo. Velik vpliv imajo na nas tudi tuje kulture, sploh kar se tiče glasbe in filma. Slednja večini mladim pomenita zelo veliko in tako je angleščina del našega vsakdanjika. Rezultat tega

se kaže že v jeziku, ki ga govorimo – uporabljamo veliko prevzetih besed, čeprav imamo za isto stvar tudi lep, slovenski izraz. A vendar se zavedamo, da je domovinska zavest pomembna za vsak narod. Drži ga skupaj in povezuje ljudi; ti skupno sprejmejo neke vrednote, za katere se zavzamejo in jih ohranjajo.« Tako je v svojem spisu razmišljala devetošolka Neja.

Sicer pa menimo, da so devetošolci dobro sodelovali v skupini, odlično so se izkazali v poznavanju računalništva, različnih tehnologij in medijev. Tudi ostali učenci so bili zelo kreativni in ustvarjalni, znali so kritično razmišljati in skušali razumeti drugačnost. Pričakovali pa smo, da se jih bodo tragični dogodki naše polpretekle zgodovine bolj »dotaknili«, a so ostali čustveno precej neprizadeti.

Snovalci e-knjige so seveda spoznali Bevkov roman in filmsko uprizoritev Črnih bratov ter s tem zgodovinsko resnico o dogajanju v Beneški Sloveniji v času med obema vojnoma. Nekateri so tudi dojeli, da Čedermac posebej zamejske Slovence in njihovo borbo za ohranjanje slovenske identitete. Učenci so v novem slovenskem mladinskem filmu spoznali zgodbo mladih primorskih domoljubov, ki je bila dolgo prezrta in zamolčana. Zadovoljni smo, da so tudi naši učenci kot milijoni bralcev Aninega dnevnika po vsem svetu spoznali, kaj vse je pretrpela samo zato, ker je bila Židinja. Prav je, da so na primeru Kajuhovih ljubezenskih pesmi učenci spoznali, kako so Slovenci trpeli v 2. svetovni vojni. V zadovoljstvo vseh, predvsem pa Paderšičevih potomcev, so ugotovili, zakaj je bil narodni heroj.

Menimo, da so vsi sodelujoči učenci razmišljali o svoji narodni zavesti in da se je domoljubje vsaj malo dotaknilo vsakega izmed njih. Seveda pa današnji 14-letni Slovenci in Evropejci ne morejo zgodovinskih resnic NOB dojemati tako globoko, saj živijo z drugimi vrednotami v popolnoma drugačnem svetu. Svoje razmišljanje bi rada podkrepila z mislijo učenke Neje Luzar: »Mislim, da smo dosegli cilje našega projekta in začeli na domovino gledati drugače kot le na kraj, kjer po naključju živimo. Zdi se mi prav, da se mladi zavedamo, kdo smo in od kod prihajamo ter smo na to tudi ponosni.«

Osnovna šola Brusnice tudi tako razvija cilje in načela iz Nacionalnih smernic, poudarja pomen nacionalne in kulturne dediščine ter raziskovalno delo na tem področju. Naši učenci so s pomočjo projekta odkrivali preteklost svojega okolja, se soočali z 2. svetovno vojno, razvijali strpnost in spoštljiv odnos do drugačnosti, razmišljali o svoji domovini in narodni zavesti ... Tudi Bela knjiga v splošnih ciljnih vzgoje in izobraževanja predvideva »razvijanje zavesti o narodni identiteti in vključenosti v mednarodni prostor«. Zato je letošnje delo učencev OŠ Brusnice pod mentorstvom treh učiteljev Domovina skozi otroške oči pomemben prispevek k brusniški Rastoči knjigi.

